

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2019. október 18.

FILOZÓFIA

KÖZÉPSZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2019. október 18. 14:00

Időtartam: 180 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

Fontos tudnivalók

- A feladatokat figyelmesen olvassa el, és pontosan értelmezze! A kifejtés során a témától ne térjen el!
- A feladatok megoldási sorrendje tetszőleges.
- A feladatok megoldásához kizárólag a feladatlapon megadott szövegek használhatók.
- Esetleges javításaihoz (kifestő, korrektor helyett) áthúzást alkalmazzon! Csak az egyértelmű javítás fogadható el.

A rész (30 pont)

1. feladat

A táblázatban szereplő filozófusok melyik filozófiai iskola/irányzat/korszak képviselői? Választását írja be a táblázatba! (A megadott irányzatok száma eggyel több, mint a filozófusoké.)

milétoszi természetbölcselet, skolasztika, szofista filozófia, egzisztencializmus, analitikus filozófia, antik görög filozófia, empirizmus, újkori racionalizmus, patrisztika, eleai filozófia, sztoicizmus

Filozófusok	Filozófiai iskola/irányzat/korszak
Descartes	
Epiktétosz	
Locke	
Püthagorász	
Kierkegaard	
Arisztotelész	
Aquinói Szent Tamás	
Wittgenstein	
Szent Ágoston	
Thalész	

10 pont	
---------	--

2. feladat

Mely filozófiai fogalmak meghatározását adtuk meg? Írja a fogalmakat a kipontozott helyekre!

Kant etikájának kulcsfogalma. ....

A filozófia egyik diszciplínája, a fizikai tapasztalat körén túli létezők vizsgálatával foglalkozik. ....

Olyan alaptétel vagy kiindulási feltétel, amelynek igazságát bizonyítás nélkül adottnak tekintjük az érvelés során. ....

A tapasztalatot megelőző tudás. ....

Logikai következtetési séma, amely két premisszából és egy konklúzióból áll.

.....

Ismereteink igazságát, bizonyosságát egyetemesen vagy részlegesen kétellyel illető filozófiai álláspont. ....

6 pont	
--------	--

3. feladat

Döntse el, hogy mely állítások vonatkoznak Platón, és melyek Arisztotelész filozófiájára!

Tegyen X jelet a megfelelő helyre!

Állítások	Platón	Arisztotelész
Nem csupán szép dolgok léteznek, létezik maga a szép.		
Az egyedi dolgok elválaszthatatlanok a lényegüktől.		
Az utókor mint utópiára tekint államalképzésére.		
A szubsztancia létrejöttében az anyag a lehetőség.		
Az erkölcsi erény érzelmekre és cselekvésekre vonatkozik, melyek esetében a túlzás és a hiány egyaránt hiba.		
Az érzékelhető dolgok részesülnek az örökké létezők tökéletességéből.		

6 pont	
--------	--

4. feladat

A műcímek mellé írja be a táblázatba a szerzőket!

Címek	Szerzők
A tiszta ész kritikája	
Logikai-filozófiai értekezés	
Metafizika	
Értekezés a módszerről	

4 pont	
--------	--

5. feladat

Kitől idézünk?

... a dolgokból csak azt ismerjük meg a priori módon, amit mi magunk helyezünk beléjük.

.....

A világ mindaz, aminek az esete fennáll.

.....

Egy keresztény volt, az pedig meghalt a kereszten.

.....

Én halni indulok, ti élni; de kettőnk közül melyik megy jobb sors elé, az mindenki előtt rejtve van, kivéve az istent.

.....

4 pont	
--------	--

B rész (70 pont)

Szövegértelmezés, reflektálás

(feladatonként 35 pont, két feladat megoldását várjuk)

Fejtsen ki a három esszékérdés közül **kettőt** a megadott szövegrészek felhasználásával! Reflektáljon (írjon önálló véleményt) a szövegben megjelenő filozófiai problémákra! Az esszé terjedelme ne haladja meg a másfél-két oldalt!

1. Hogyan ismerjük meg a változó *testeket*? Descartes érvelését a Második elmélkedés részlete alapján követheti!

(Descartes: *Elmélkedések az első filozófiáról*)

2. Értelmezze a szöveg alapján Nietzsche "Isten halott" gondolatát!

(Friedrich Nietzsche: *A vidám tudomány.*)

3. A *jó* fogalmának értelmezése az ókortól napjainkig változik. Esszéjében értékelje Wittgenstein fogalom-meghatározását, és említse eltérő álláspontokat is (legalább kettőt)!

(Wittgenstein: *Előadás az etikáról*)

(A szövegrészek a 6-10. oldalon találhatóak.)

1. szövegrészlet

Mi vagyok tehát én? Gondolkodó dolog. Mit jelent ez? Nyilvánvalóan kételkedő, megértő, állító, tagadó, akaró, nem-akaró, de ugyanakkor elképzelő s érzékelő dolgot is.

Bizony, nem kevés ez, ha csakugyan mind hozzám tartozik. De miért ne tartoznék hozzám? Nem én vagyok tán, aki már-már mindenben kételkedem, aki azonban néhány dolgot mégiscsak megérték, aki ezt az egyet igaznak állítom, a többit pedig tagadom, aki többet akarok tudni, aki nem akarom, hogy megtévesszenek, aki – akaratlanul is – sok mindent elképzelek, s aki sok mindent érzéki eredetűnek találok? Mi az ezek közül, ami – még ha folyton-folyvást (29) aludnék is, még ha az, aki megteremtett, amennyire csak tőle telik, megtévessztene engem – nem ugyanúgy igaz, mint az, hogy én vagyok? Mi az, ami megkülönböztethető gondolkodásomtól?

Mi az, amiről azt lehetne mondani, hogy különbözik tőlem? Hiszen hogy én vagyok az, aki kételkedem, aki megértek, aki akarok, mindez olyannyira nyilvánvaló, hogy semmit sem találok, ami által evidensebbé volna tehető. De még az is én magam vagyok, aki elképzelek; hiszen még akkor is, ha esetleg – amiként föltételeztem – egyetlen elképzelt dolog sem volna valóságos, mégis, maga a képzelőerő valóban létezik, s részét képezi gondolkodásomnak. Végezetül ugyancsak én vagyok, aki érzekelek, vagyis aki a testi dolgokat mintegy az érzekek útján fogom fel, tudniillik amikor fényt látok, zajt hallok, meleget érzekelek. De tegyük fel, mindez hamis, merthogy alszom. Az azonban nyilvánvalónak látszik, hogy látok, hogy hallok, hogy fölhevülök. Ez utóbbi nem lehet hamis, és éppen ez az, ami bennem érzékelésnek nevezhető. S ha pusztán ennyit értünk e szón, elmondhatjuk, nem más ez, mint gondolkodás.

Ennek alapján most már egy kicsivel csakugyan jobban tudom, mi vagyok. Mindazonáltal még mindig úgy tűnik, s nem tudom megállni, hogy ne úgy higgyem, hogy azokról a testi dolgokról, amelyeknek képei a gondolkodásomban formálódnak, s amelyeket maguk az érzekek tárnak fel, sokkal határozottabb ismerettel rendelkezem, mint magamnak arról a nem tudom mijéről, amiről nem tudok képzeleti képet alkotni. Ámbátor furcsa lenne, ha azokat a dolgokat, amelyekről látom, hogy kétségesek, ismeretlenek és idegenek tőlem, elkülönítettebben ragadnám meg, mint azt, ami valóságos, ami ismert, s ami végül is én magam vagyok. De látom már, hogyan is áll ez a dolog. Örömet leli a tévelygésben elmém, s nem tűri még, hogy az igazság korlátai közé szorítsák. De legyen! Egyelőre engedjük jó lazára (30) a kötőfékét, hogy később, ha majd kellő mértékben meghúztuk, könnyebben hagyja magát irányítani!

Nézzük hát azokat a dolgokat, amelyekről közönségesen úgy vélekednek, hogy a lehető legelkülönítettebben ragadjuk meg őket, vagyis a testeket, amelyeket megérintünk, amelyeket látunk. Persze nem az általában vett testeket, hiszen az efféle általános képzetek valamivel mégiscsak zavarosabbak szoktak lenni, hanem egy különös testet. Vegyük, például, ezt a viaszt: a napokban vonták ki a lépből, ezért még nem vesztette el teljesen a méz ízét, benne van még azoknak a virágoknak az illata, amelyekből gyűjtötték. Színe, alakja, nagysága nyilvánvaló módon áll előttünk. Kemény, hideg, kézhez simuló, s ha ujjunkkal megkocogtatjuk, hangot ad. Minden együtt van, amit csak megkövetelhetünk ahhoz, hogy valamely testet a lehető legelkülönítettebben ismerhessünk meg. De nézzünk csak oda! Mialatt beszélek, véletlenül közelebb viszem a tűzhöz, s lám, maradék íze megszűnik, illata elvész, színe megváltozik, iménti alakja eltűnik, nagysága megnő, folyóssá válik, felmelegszik, hogy alig érinthető, s ha megkocogtatod, már hangot sem ad ki. Megmaradt-e mégis ugyanaz a viasz? Kétségkívül igen; senki sem tagadja, senki sem gondolja másként. Mi volt tehát e viaszdarabban, amit oly elkülönítetten ragadtunk meg? Azon tulajdonságok közül, melyekről az érzekek révén szereztem tudomást, egészen biztosan egy sem. Hiszen mindaz, amiről az ízlelés, vagy a szaglás, vagy a látás, vagy a tapintás, vagy a hallás tanúságot tett, időközben megváltozott, a viasz ellenben megmaradt.

De talán az volt, amire most gondolok, hogy tudniillik maga a viasz nem a méz amaz édessége volt, nem is a virágok illata, nem az a fehérség, nem az alak, nem a hang, hanem az a test, amely kicsivel korábban az iménti módozatok révén vált számomra érzékelhetővé, most pedig más módozatok révén. De akkor mi az pontosan, amit így elképzelek? Figyeljük (31) meg, mi marad vissza, miután eltávolítottuk mindazt, ami nem tartozik a viaszhoz! Nem más, mint valami kiterjedéssel bíró, hajlítható, változékony dolog. De mi az, hogy hajlítható és változtatható? Netán az, amit elképzelek, hogy ugyanis ezt a viaszt kör alakúból négyszögletűvé, majd ebből

ismét háromszögletűvé lehet alakítani? Semmiképp. Mert belátom ugyan, hogy a viasz számtalan efféle átalakulásra képes, én mégsem tudom ezt a számtalan lehetőséget képzeletemmel végigkövetni. Vagyis a képzelőtehetség nem idézheti elő ezt a belátást. Mit jelent kiterjedtnek lenni? Lehetséges volna, hogy még e viasz kiterjedése is ismeretlen? Hiszen a folyékony viaszban nagyobbá válik, még nagyobbá a forró viaszban, s ha a meleget tovább növeljük, a kiterjedés újra csak nagyobb lesz. De nem is ítélnék helyesen arról, hogy mi a viasz, ha nem tenném föl, hogy a kiterjedés tekintetében még annál is több változatot enged meg, mint amennyit a képzeletemmel valaha is képes voltam átfogni. Nem marad tehát más hátra, mint annak elismerése, hogy nem képzeletemmel fogom fel, mi ez a viaszdarab, hanem kizárólag az elmémmel.

Ezt persze a különös viaszdarabra értem, de ha a viaszt általában vesszük szemügyre, az okfejtés még világosabb lesz. Mi tehát ez a viaszdarab, amit csak az elme képes megragadni? Nemde ugyanaz, amit látok, amit megérintek, amit elképzelek, s végül ugyanaz, mint aminek kezdettől fogva gondoltam. Mindazonáltal meg kell jegyeznünk, hogy e viaszdarab megragadása nem látás, nem tapintás, s nem is elképzelés – és soha nem is volt az, bármennyire úgy látszhatott is korábban –, hanem kizárólag az elme belátása, ami pedig vagy tökéletlen lehet és zavaros – miként az korábban volt –, vagy világos és elkülönített – amilyen most –, aszerint, hogy milyen mértékben figyelek fel alkotórészeire.

Ám eközben föltűnik nekem, mennyire hajlamos elmém a tévedésre. Mialatt ugyanis mindezt magamban, csendben, szavak (32) nélkül átgondolom, a pusztán szavak mégis megakasztnak, s csaknem tévútra vezet a megszokott beszéd mód. Azt mondjuk ugyanis, hogy magát a viaszt látjuk, ha jelen van, nem pedig azt, hogy a szín vagy az alak alapján úgy ítélünk, hogy jelen van. Ebből aztán már majdnem le is vontam sebtében a következtetést, hogy tehát a viaszt a szem látása, nem pedig kizárólag az elme belátása által ismerjük föl. Csakhogy egyszer csak véletlenül megpillantottam az ablakomon át néhány embert, amint épp a házam előtt haladtak el. Nos, hát róluk éppolyan megszokott módon mondom, hogy látom őket, mint a viaszról. Na de mi az, amit látok néhány kalaptól és köpenytől eltekintve, amelyek alatt akár valamifajta automaták is rejtőzhetnének? Úgy ítélek azonban, hogy ők emberek. Vagyis azt, amiről úgy vélekedtem, hogy a szememmel látom, mégiscsak egyedül az elmémben lévő ítélőképesség révén ragadom meg.

2. szövegrészlet

Az örült. Nem hallottatok arról az örültről, aki fényes délelőtt lámpást gyűjtött, a piacra rohant s közben folyton azt kiabálta: „Istent keresem! Istent keresem!” Mivel a jelenlévők között épp sokan voltak, akik nem hittek Istenben, nagy nevetés támadt. Tán elvesztetted? – kérdezték egyesek. Talán csak nem szaladt el valamerre, mint valami gyerek? – így mások. Vagy netán elrejtőzött? Fél tőlünk? Hajóra szállt? Kivándorolt? – így kiabáltak és nevetgéltek összevissza. Az örült közéjük vetette magát, szinte átlukasztva őket a tekintetével. „Hová lett Isten? – kiáltott föl. Majd én megmondom nektek! *Megöltük őt* – ti és én! Gyilkosai vagyunk mindannyian! De hogyan is csináltuk ezt? Hogyan is lehattunk képesek kiinni a tengert? Ki adta kezünkbe a spongyát [szivacsot] az egész láthatár letörléséhez? E vonalak nélkül mi lesz egész építőművészetünkéből? Állnak-e házaink a jövőben is? És mi magunk vajon megleszünk-e még? Mit tettünk, amikor e földet elszakítottuk napjától? Merre halad most? Mi hová tartunk? Minden naptól egyre távolodunk? Nem zuhanunk egyenesen előre? Vagy hátra vagy oldalt vagy

minden irányba? Van-e még fönt, és lent van-e? Nem a végtelen semmiben bolyongunk? Nem érezzük az üres tér borzongató fuvallatát? Vajon nem lett-e hidegebb? Nem jön-e közelebb és mindegyre közelebb az éj? Nem kell-e lámpást gyújtanunk fényes délelőtt? Nem halljuk tán az Istent temető sírásók ricsaját? Nem érezzük-e az isteni rothadás szagát? – elrohadnak az istenek is! Isten halott! Halott is marad! És mi öltük meg őt! Mivel vigasztaljuk magunkat mi, minden gyilkosok gyilkosai? A világ eleddig legszentebbje és leghatalmasabbja elvázelt késszúrásainktól – ki törli le rólunk a vérét? Milyen vízzel mossuk le magunkról? Miféle vezeklést, milyen szent játékot találjunk ki önmagunknak? E tett nagysága nem túlságosan nagy hozzánk képest? Nem kell-e istenné lennünk nekünk is, hogy méltónak mutakozzunk e tett nagyságára? Ennél nagyobb tett nem létezett soha – és aki e tett után születik, az éppen e tett révén magasabb rendű történelemhez tartozik majd, mint az előző volt!” Az örült most elhallgatott és megint hallgatóira nézett: ők szintén hallgattak és idegen tekintettel bámulták őt. Végül a földhöz vágta a lámpást, hogy az menten kialudt és ezer darabra tört. „Túl korán jövök – mondotta –, még nincs itt az én időm. Még útban van ez az iszonytató esemény, még vándorol – még nem jutott el az emberek fülébe. A mennydörgésnek és a villámlásnak időre van szüksége, a csillagok fényének időre van szükségük, a tetteknek időre van szükségük, még elkövetésük után is, hogy meglássák és meghallják őket az emberek. Ez a tett még sokkal messzebb van tőlük, mint a legtávolabbi csillagok – és mégis ugyanezt tették meg!” Beszélnek még, hogy az örült azon a napon különféle templomokba tolakodott be és rázendített *Requiem aeternam deo*jára [örök nyugalomra istennek]. Amikor kivezették és felelősségre vonták, egyre csak azt hajtogatta: „Ugyan mi egyebek ezek a templomok, ha nem Isten kriptái és síremlékei?”

3. szövegrészlet

[...] „Ahelyett, hogy „*az etika annak általános vizsgálata, hogy mi a jó*”*, mondhattam volna, hogy az etika annak vizsgálata, hogy mi az értékes, illetve annak, hogy mi az igazán fontos. Vagy mondhattam volna: az etikában arról van szó, hogy felderítsük az élet értelmét, hogy azt vizsgáljuk, mi teszi az életet érdemessé arra, hogy éljünk, vagy hogy kiderítsük, hogyan kell helyesen élni. Azt hiszem, ha ezeket a kifejezéseket szemügyre vesszük, lesz valami hozzátétőleges képünk arról, hogy mivel foglalkozik az etika.

Mármost először is az tűnik fel minden egyes kifejezésben, hogy valójában két teljesen különböző értelemben használatosak. Egyfelől relatív vagy triviális értelemben, másfelől abszolút vagy etikai értelemben fogom ezeket nevezni. Ha azt állítom például, hogy ez egy *jó szék*, az azt jelenti, ez a szék egy előzetesen rögzített célra szolgál, és a „jó” szónak csak annyiban van értelme, amennyiben ezt a célt előre rögzítettük. Alapjában a „jó” szó relatív értelemben egyszerűen azt jelenti, hogy „bizonyos előzetesen rögzített mércének megfelel”. [...] Ha így használjuk őket, ezek a kifejezések nem vetnek föl semmilyen nehéz vagy bonyolult problémát. Csak úgy az etikában nem így használatosak.

Tegyük fel, hogy tudok teniszezni, és valaki Önök közül, aki látott játszani, azt mondta: „Na maga elég rosszul játszik”, és tegyük fel, hogy azt válaszoltam: „Tudom, hogy rosszul játszom, de egyáltalán nem akarok jobban játszani”. Nem mondhatna erre mást a másik, mint hogy „Ja akkor minden rendben”. Képzelnék viszont el, hogy arcátlanul hazudtam

valamelyiküknek, mire az odajön hozzám, és azt mondja: „Undorítóan viselkedik”. Ha azt válaszolnám: „Tudom, hogy rosszul viselkedem, de egyáltalán nem akarok jobban viselkedni”, mondhatná-e erre a másik, hogy „Ja akkor minden rendben”? Biztosan nem. Ehelyett azt mondaná, hogy „Hát, pedig *kell*, hogy jobban akarjon viselkedni”. Ez egy *abszolút értékítélet*, míg az első esetben egy *relatív értékítélet*tal volt dolgunk. [...] Azt szeretném állítani, hogy bebizonyítható, hogy minden relatív értékítélet pusztán tényekről szóló kijelentés, de semmilyen tényekre vonatkozó kijelentés nem lehet abszolút értékítélet, és nem is implikálhat abszolút értékítéletet.” [...]

---

	pontszám	
	maximális	elért
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor	30	
B) Szövegértelmezés, reflektálás		
1. feladat	35	
2. feladat	35	
Összesen (B)	70	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma	100	

_____ dátum

_____ javító tanár

	pontszáma egész számra kerekítve	
	elért	programba beírt
A) Filozófiatörténeti ismeretekre vonatkozó kérdéssor		
B) Szövegértelmezés, reflektálás		

_____ dátum

_____ dátum

_____ javító tanár

_____ jegyző